

**Aviz asupra proiectului de lege pentru excluderea propoziției
"Caracterul licit al dobândirii se prezumă" din alineatul (3)
articolul 46 din Constituția Republicii Moldova**

Nr.1 din 25.04.2006

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.70-72/8 din 05.05.2006

* * *

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:
Victor PUȘCAȘ președinte,
Alina IANUCENCO judecător
Mircea IUGA judecător
Dumitru PULBEREE judecător-raportor
Elena SAFALERU judecător
Ion VASILATI judecător

cu participarea grefierului Victoria Botnariuc, reprezentanților permanenți ai Parlamentului, Ion Mîțu, și Guvernului, Nicolae Eșanu, la Curtea Constituțională, în conformitate cu art.135 alin.(1) lit.c) și art.141 alin.(1) lit.b) și lit.c) din Constituție, art.4 alin.(1) lit.c) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.4 alin.(1) lit.c) și art.16 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară publică sesizarea Guvernului pentru avizarea proiectului de lege pentru modificarea alin.(3) art.46 din Constituția Republicii Moldova.

Prin decizia din 10 februarie 2006 Curtea Constituțională a acceptat sesizarea pentru examinare în fond.

În procesul examinării preliminare a sesizării Curtea Constituțională a solicitat puncte de vedere Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Ministerului Justiției, Ministerului Afacerilor Interne, Procuraturii Generale, Curții Supreme de Justiție, Centrului pentru Drepturile Omului, Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului din Republica Moldova, Institutului de Reforme Penale, Catedrei de Drept Penal și Criminologie a Universității de Stat din Moldova, Universității Libere Internaționale din Moldova, Consiliului Baroului de Avocați din Republica Moldova și Comisiei de la Veneția a Consiliului European.

Curtea Constituțională, avînd competența de a se pronunța asupra inițiativelor de revizuire a Constituției, examinînd sesizarea și proiectul de lege depuse de Guvern și audiind informația judecătorului-raportor și argumentele reprezentanților Parlamentului și Guvernului,

a constatat:

1. La 1 februarie 2006 Guvernul a depus spre avizare proiectul de lege pentru excluderea din alineatul (3) articolul 46 din Constituția Republicii Moldova a propoziției "Caracterul licit al dobândirii se prezumă".

Examinînd proiectul de lege constituțională prin prisma atribuției privind avizarea inițiativelor de revizuire a Constituției, stipulată de art.135 alin.(1) lit.c) din Constituție, și sub raportul dispozițiilor constituționale ale art.141 "Inițiativa revizuirii" și ale art.142

"Limitele revizuirii", Curtea reține următoarele.

Legea Supremă a Republicii Moldova, prin art.141 alin.(1) lit.c), abilitază Guvernul cu dreptul de a iniția revizuirea Constituției. Prin urmare, condiția impusă de art.141 "Inițiativa revizuirii" din Constituția Republicii Moldova a fost respectată.

În nota informativă, anexată la proiectul de lege constituțională, Guvernul argumentează oportunitatea excluderii propoziției "Caracterul licit al dobândirii se prezumă" din alineatul (3) articolul 46 din Constituție prin necesitatea implementării în sistemul național de drept a instituției confiscării civile și atribuirii sarcinii probării părții inculpate. Guvernul subliniază că excluderea din Constituție a dispoziției privind prezumția legalității dobândirii bunurilor va degreva statul, în persoana procurorului, de obligația de a dovedi caracterul ilicit și fraudulos al averii persoanelor inculpate.

2. Articolul 46 din Constituția Republicii Moldova, intitulat "Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia" și vizat în proiectul de lege al Guvernului, prevede următoarele:

(1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sînt garantate.

(2) Nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreptă și prealabilă despăgubire.

(3) Avera dobîndită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobîndirii se prezumă.

(4) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.

(5) Dreptul de proprietate privată obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului înconjurător și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii, revin proprietarului.

(6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat.

Curtea reține că alin.(2), alin.(3), care face obiectul acestei cauze, și alin.(4) din articolul precitat consacră instituția confiscării, prevăzută de dreptul internațional și de constituțiile altor state.

Confiscarea operată în condițiile legii reprezintă o modalitate eficientă de combatere a activităților criminale. Ca sancțiune civilă și penală, confiscarea are randament maxim, surpînd bazele economice ale infracțiunilor și contravențiilor, în același timp lovind mai blînd în demnitatea omului, care este un principiu de valoare superioară, consfințit de Constituția Republicii Moldova și constituțiile tuturor statelor moderne.

3. Potrivit art.142 alin.(2) din Constituție, nici o revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

Raportînd proiectul de lege constituțională propus de Guvern la aceste dispoziții constituționale, Curtea reține că el nu aduce atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau garanțiilor acestora. Curtea elimină orice suspiciuni cu privire la încălcarea dreptului de proprietate, proclamat și garantat de alineatul (1) și consolidat de alineatele care-l succedă ale art.46 din Constituție, precum și de art.126-128 din Constituție, și a principiului prezumției nevinovăției, consfințit de art.21 din Constituție, deoarece confiscarea se poate dispune doar prin hotărîre judecătorească, în condițiile legii și doar după dovedirea caracterului ilicit al bunurilor titularului inculpat al acestora.

Curtea relevă că statul poate reglementa proceduri, prin care persoana inculpată să fie obligată să probeze caracterul licit al averii sale. Or, imposibilitatea probării caracterului licit al averii prezumă

caracterul ilicit al dobândirii acesteia și tendința persoanei de a se eschiva de la îndeplinirea obligațiilor fiscale față de societate sau de la răspundere administrativă ori penală. Implementarea acestei proceduri derivă și din necesitatea statului de a combate criminalitatea transnațională organizată. Prin Legea nr.15-XV din 17 februarie 2005 Republica Moldova a aderat la Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la 15 decembrie 2000. Astfel, conform acestei Convenții, "statele părți pot avea în vedere să ceară ca autorul unei infracțiuni să stabilească originea licită a produsului prezumat al infracțiunii sau a altor bunuri care pot face obiectul unei confiscări, în măsura în care această exigență este conformă principiilor dreptului lor intern și naturii procedurii judiciare și altor proceduri".

Art.8 din Constituție consfințește angajamentul Republicii Moldova de a respecta Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte. Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare Constituției trebuie să fie precedată de o revizuire a acesteia.

Conducându-se după normele Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 și recunoscută de Republica Moldova prin Hotărîrea Parlamentului nr.217-XII din 28 iulie 1990 "Cu privire la aderarea R.S.S. Moldova la Declarația Universală a Drepturilor Omului și ratificarea pactelor internaționale ale drepturilor omului"/1, și normele Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, Curtea Constituțională consideră justificat demersul Guvernului în vederea avizării proiectului de lege prezentat și apreciază excluderea prevederii "Caracterul licit al dobândirii se prezumă" din alineatul (3) articolul 46 din Constituție conformă dispozițiilor art.142 din Constituție.

/1 Veștile, 1990, nr.8, art.223

Pentru considerentele expuse și avînd în vedere că, potrivit art.141 alin.(2) din Constituție, proiectele de legi constituționale se prezintă Parlamentului numai cu avizul Curții Constituționale, în temeiul art.26 alin.(1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.61 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională, cu votul a 4 judecători, pronunță următorul

AVIZ:

1. Revizuirea Constituției este inițiată de Guvern în conformitate cu prevederile constituționale ale art.141 alin.(1) lit.c).

2. Proiectul de lege constituțională pentru excluderea propoziției "Caracterul licit al dobândirii se prezumă" din alineatul (3) articolul 46 din Constituție nu contravine dispozițiilor constituționale ale art.142 alin.(2) și poate fi prezentat Parlamentului.

3. Prezentul aviz este definitiv, nu poate fi supus nici unei căi de atac, intră în vigoare la data pronunțării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Victor PUȘCAȘ

Chișinău, 25 aprilie 2006.
Nr.1.

OPINIE SEPARATĂ

expusă în temeiul art.27 alin.(5) din Legea cu privire
la Curtea Constituțională și art.67 din Codul jurisdicției
constituționale

Prin Hotărîrea nr.96 din 30 ianuarie 2006 Guvernul a aprobat proiectul de lege pentru modificarea Constituției prin excluderea din alin.(3) art.46 a textului "Caracterul licit al dobîndirii se prezumă" și l-a prezentat Curții spre avizare.

În nota informativă, anexată la hotărîre și la proiectul de lege, modificarea textului constituțional este motivată prin dorința "de a introduce în sistemul național de drept instituția confiscării civile, în cadrul căreia va avea loc inversarea sarcinii probării, în conformitate cu care persoana va trebui să dovedească caracterul licit al veniturilor și proprietății pe care o posedă, scutind statul, în persoana procurorului, de obligația de a proba ilegalitatea veniturilor realizate".

În avizul său Curtea Constituțională a acceptat ca proiectul de lege constituțională să fie prezentat Parlamentului spre examinare.

Consider avizul Curții o eroare. Inițiativa Guvernului de revizuire a Constituției se încadrează în cerințele prevăzute de art.141 alin.(1) lit.c) din Constituție, însă proiectul de lege, în opinia mea, intră în contradicție cu faptele obiective și cu art.46 și art.127, precum și cu alte dispoziții constituționale.

Art.54 alin.(1) din Constituție statuează imperativ că în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Această dispoziție este dezvoltată în art.142 alin.(2), care prevede că nici o revizuire a Constituției nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

Dreptul internațional și național stipulează expres că caracterul licit al dobîndirii averii (proprietății) se prezumă. Nimeni nu poate fi deposedat de avere, dacă nu se dovedește în modul stabilit de lege proveniența ilicită a acesteia.

Proiectul de lege propus de Guvern contrazice principiul universal al prezumției caracterului licit al bunurilor dobîndite de persoană. Mai mult ca atît, prin excluderea propoziției "Caracterul licit al dobîndirii se prezumă", prevăzută de proiect, se încalcă unitatea materiei constituționale, deoarece din punct de vedere juridic și logico-gramatical alineatul (3) al art.46 din Constituție formează o unitate semantică intrinsecă inseparabilă.

Consider că proiectul de lege propus de Guvern induce ideea periculoasă că bunurile, dobîndirea legală a cărora nu poate fi dovedită, sînt susceptibile de confiscare, ceea ce este inadmisibil, deoarece astfel se deschide teren pentru interpretarea neuniformă a legislației.

În opinia mea, proiectul de lege contravine flagrant nu numai dispozițiilor art.54 alin.(1), art.142 alin.(2), ci și dispozițiilor art.1 alin.(3), art.4 alin.(1), art.8 alin.(1), art.16, art.21, art.124 alin.(1), art.127 și art.128 din Constituția Republicii Moldova și se află în totală discordanță cu stipulațiile legislației civile, penale, administrative, procesual-penale, precum și cu prevederile actelor internaționale ce vizează dobîndirea și pierderea dreptului de proprietate.

Voi sublinia în mod special că alin.(3) al art.46 din Constituție în redacția actuală constituie o garanție a dreptului de proprietate. Privarea persoanei de această garanție constituțională contrazice, după

cum am menționat anterior, art.54, art.142 alin.(2) și alte prevederi din Constituție.

În opinia mea, avizul Curții se bazează pe argumente și afirmații contradictorii, care prin esența lor pun la îndoială raționalitatea proiectului de lege pentru modificarea alin.(3) al art.46 din Constituție.

JUDECĂTOR
AL CURȚII CONSTITUȚIONALE

Mircea IUGA

25 aprilie 2006

OPINIE SEPARATĂ

expusă în temeiul art.27 alin.(5) din Legea cu privire
la Curtea Constituțională și art.67 din Codul jurisdicției
constituționale

Nu sînt de acord cu decizia adoptată, pentru care motiv îmi expun opinia separată:

1. Alin.(3) art.46 din Constituție în redacția actuală cu adevărat nu permite statului să contracareze eficient criminalitatea. Astfel, o parte din averea dobîndită ilicit de inculpați poate fi probată, originea ilicită a altor bunuri, însă, din motive obiective, ca urmare a faptului că nu pot fi adunate probe sau probele au fost distruse, nu poate fi demonstrată de organele de urmărire penală. În astfel de cazuri există presupunerea rezonabilă că aceste bunuri ale făptașului, de asemenea, comportă caracter ilicit.

Statul trebuie să aibă posibilitatea de a lichida consecințele unor astfel de coliziuni și de a transfera sarcina probării caracterului licit al averii de la stat la persoană. După cum a menționat Curtea, această posibilitate a statului derivă din tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

2. Conform doctrinei de drept și practicii internaționale actuale, raporturile dintre stat și persoană urmează a fi reglementate după principiul egalității. Persoana însăși în raporturile sale juridice cu instituțiile statale pretinde la un tratament juridic bazat pe egalitate. În această ordine de idei, statul, conform alin.(6) art.131 din Constituție, este obligat să nu admită nici o cheltuială bugetară fără stabilirea sursei de finanțare. Bazîndu-ne pe principiul egalității raporturilor dintre persoană și stat, persoana, de asemenea, nu poate admite cheltuieli și nu poate dobîndi venituri fără stabilirea sursei de finanțare.

În Republica Moldova obligația stabilirii surselor de venituri și cheltuieli funcționează în raporturile statului cu subiecții antreprenoriatului. Societatea nu pune la îndoială impunerea acestei obligații prin intermediul Codului fiscal. Dacă aplicăm principiul egalității în drepturi a tuturor persoanelor, reglementat de art.16 din Constituție, această obligație trebuie să revină și persoanelor fizice, dar numai în condițiile prevăzute de art.54 din Constituție.

3. Sub alt aspect, consider inadmisibilă excluderea normei constituționale "Caracterul licit al dobîndirii se prezumă" din alin.(3) art.46 pentru motivul că o garanție constituțională deja instituită nu poate fi exclusă decît în cazuri excepționale și absolut necesare într-o societate democratică. Curtea Constituțională a expus o astfel de concluzie în avizul nr.1 din 12.02.2002 asupra proiectului de lege de modificare a art.18 alin.(2) din Constituție.

Excluderea normei cuprinse în alin.(3) art.46 din Constituție poate conduce la dezechilibrarea mecanismului actual de protecție a dreptului

de proprietate și a garanțiilor de exercitare a acestuia. Astfel, operarea acestei modificări în Constituție poate da naștere la aplicarea selectivă de către instituțiile publice a confiscării civile, fapt ce se poate solda cu abuzuri din partea reprezentanților statului în raport cu persoana.

Consider că în sistemul de drept instituția confiscării penale, în raport cu instituția confiscării civile, are o altă relevanță și un alt statut. În nota informativă a Guvernului la proiectul de lege prezentat revizuirea Constituției se motivează prin necesitatea scutirii statului, "în persoana procurorului, de obligația probării ilegalității veniturilor realizate", fiindcă aceste probe "deseori sînt dificil de a fi colectate". Facilitarea activității structurilor statale nu poate servi drept motiv pentru excluderea din Constituție a unei garanții de exercitare a dreptului de proprietate și, cu atît mai mult, nu poate fi considerată necesară într-o societate democratică.

Curtea Constituțională, în avizul adoptat, nu s-a pronunțat sub aceste aspecte și sub aspectul aplicării mai largi a instituției confiscării civile în sistemul național de drept.

4. Consider necesară găsirea unei soluții echitabile și contrabalansate pentru egalarea în drepturi a persoanei cu statul și excluderea eventualelor abuzuri din partea statului prin reglementarea constituțională a posibilităților statului, în cazurile prevăzute de lege, necesare într-o societate democratică, conform interesului general pentru asigurarea plății impozitelor ori a altor contribuții, pentru prevenirea criminalității și în strictă conformitate cu cerințele art.54 din Constituție, de a cere persoanelor să probeze originea licită a bunurilor deținute.

JUDECĂTOR
AL CURȚII CONSTITUȚIONALE

Victor PUȘCAȘ

25 aprilie 2006